

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/39131,Posluchaj-audycji-w-Radiu-Krakow-quotKonstytucja-Marcowa-i-jej-nastepstwaquot.html>
08.05.2024, 19:37

Posłuchaj audycji w Radiu Kraków: "Konstytucja Marcowa i jej następstwa"

Pierwsza całościowa ustawa zasadnicza odrodzonego Państwa Polskiego, została uchwalona 17 marca 1921 roku. Dzień później, 18 marca, w Rydze podpisano pokój kończący wojnę z Rosją bolszewicką. Odrodzona Polska zdobywała się na wielki wysiłek prawodawczy, aby zbudować trwały fundament swojego bytu państwowego, a równolegle broniła swojej niepodległości na polach bitew. Ale czy wielkie momenty historyczne rodzą zawsze dzieła wybitne? O Konstytucji marcowej i jej znaczeniu w programie RK i IPN "Pamięć Niepodległości" 8 marca rozmawiać będą prof. Izabela Lewandowska - Malec z Wydziału Prawa UJ i Roman Graczyk, publicysta, pracownik IPN. Program poprowadzi Jolanta Drużyńska.

Pierwsza całościowa ustawa zasadnicza odrodzonego Państwa Polskiego, została uchwalona 17 marca 1921 roku. Zaś dzień później, 18 marca, w Rydze podpisano pokój kończący wojnę z Rosją bolszewicką. Wymowa tych dat jest znacząca: odrodzona Polska zdobywała się na wielki wysiłek prawodawczy, aby zbudować trwały fundament swojego bytu państwowego, a równolegle broniła swojej niepodległości na polach bitew. To pokazuje doniosłość tego momentu historycznego. Ale czy wielkie momenty historyczne rodzą zawsze dzieła wybitne?

Konstytucja uchwalona 17 marca 1921 była dzieckiem swojego czasu: czasu po Wielkiej Wojnie, kiedy w Europie powszechnie dochodziły do głosu hasła demokratyczne i równościowe; kiedy tymi hasłami zafascynowano się nie zawsze dbając o konieczną równowagę instytucji ustrojowych. O tym, że tak było w Europie (nie tylko w Polsce) świadczy fala rozczarowania demokracją w latach 30-tych i towarzysząca jej fala instalowania reżimów mniej czy bardziej autorytarnych, szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej.

Nasza konstytucja stawiała na rozwiązanie parlamentarne: nie tylko w tym sensie, że ustanawiała ustrój parlamentarny (czyli politycznej odpowiedzialności rządu przed parlamentem), ale także w tym, że czyniła parlament (a konkretnie izbę wyższą czyli Sejm) czynnikiem dominującym nad rządem. Takie rozwiązanie nie musi prowadzić do chaosu pod warunkiem wszakże, iż izba parlamentarna, która sprawuje tak silny nadzór nad rządem, sama będzie potrafiła wytwarzać stabilne większości parlamentarne. Otóż - i to była największa słabość tej konstytucji - Sejm tego czynić nie potrafił. Sejm był izbą ciągle „zgubionej większości”, a zatem kolejne rządy pozbawione były trwałej podstawy politycznej. To zaś prowadziło do chaosu.

Na tym tle można rozważać zasadność krytyki tej konstytucji, także krytyki pochodzącej od marszałka Józefa Piłsudskiego i jego stronników. Na tym też tle można widzieć motywy Zamachu Majowego (12 maja 1926), a w dalekiej perspektywie - także kształt Konstytucji Kwietniowej, uchwalonej przez obóz piłsudczykowski w 1935 r.